

ISHODI ZA BOSANSKI JEZIK

OSNOVNA ŠKOLA

OPĆA PREDMETNA KOMPETENCIJA

Primjenjuje osnovna znanja o bosanskom jeziku i osnovna načela tumačenja književnih djela; poštuje književnojezičku normu i koristi jezik kao niz stvaralačkih mogućnosti u usmenoj i pisanoj komunikaciji – oblikuje logičan i strukturiran govoreni i pisani tekst; čita, tumači, uspoređuje i vrednuje književne¹ i neumjetničke tekstove² iz nacionalne i svjetske kulturne baštine prikladne uzrastu učenika; umije da izabere djela za čitanje prema svom literarnom ukusu; čuva, njeguje i voli bosanski jezik.

Osnovni nivo

Govori jasno poštujući književnojezičku normu. Pažljivo i s uvažavanjem sluša sagovornika. Sastavlja govoreni ili pisani tekst jednostavne strukture. Koristi oba pisma, dajući prednost latinici. Razgovijetno i tečno čita. U različite svrhe čita i tumači kraće jednostavnije³ književne i neumjetničke tekstove. Obrazlaže svoj doživljaj književnog teksta. Pronalazi i vrednuje osnovne informacije u neumjetničkom tekstu. Razlikuje književni od narodnog jezika. Prepoznaje govor mržnje kao negativnu pojavu u društvu. Primjenjuje književnojezičku normu u vezi sa glasovima, oblicima riječi i vrstama rečenica. Pravilno upotrebljava riječi iz svakodnevne komunikacije, udžbenika i lektire.

Zna autore književnih djela iz obaveznog školskog programa. Razlikuje usmenu od autorske književnosti. Uočava osnovne elemente tematske, kompozicione i stilske strukture epskog, lirskog i dramskog književnog teksta iz obavezne školske lektire, navodeći primjere. Tumači tematske slojeve književnog djela i svoj doživljaj umjetničkog djela.

Srednji nivo

Usmeno jasno formuliše svoje mišljenje. Stvaralački sastavlja logičan i strukturiran složeniji govoreni ili pisani tekst, tumačeći osnovne idejne i formalne elemente dužeg jednostavnijeg književnog i neumjetničkog teksta. U različite svrhe čita, tumači i kritički promišlja književne i neumjetničke tekstove. Iznosi jasan stav o tekstu koji čita.

Poznaje osnovne etape u razvoju književnoga jezika kod Bošnjaka i razumije njegov značaj za kulturu i historiju bošnjačkog naroda. Razlikuje glasove, oblike i vrste riječi i rečenica bosanskoga jezika i umije da primijeni određena gramatička

¹ Književni tekstovi obuhvataju književnoumjetničke i književnonaučne tekstove.

² Pod neumjetničkim tekstovima podrazumijevaju se tekstovi iz nauke o jeziku i nauke o književnosti, naučnopopularni tekstovi iz ovih oblasti i, po potrebi, tekstovi iz medija i drugih izvora pogodni za obradu gradiva iz predmeta Bosanski jezik.

³ Jednostavnost/složenost teksta određuje se na osnovu nekoliko osnovnih kriterija. To su: sadržaj/tema (potrebno predznanje), broj novih informacija, upotrijebljena leksika, struktura rečenice, struktura teksta, dužina rečenice i teksta i sl.

pravila⁴ u govoru i pisanju. Pravilno upotrebljava fond riječi u skladu sa osnovnim nivoom obrazovanja.

Književna djela iz obaveznog školskog programa lokalizuje u osnovne književne kontekste. Tumači ključne činioce strukture književnog teksta kao i njegove tematske, idejne, stilske, jezičke i kompozicione osobine. Koristi osnovne književne termine u tumačenju književnih djela predviđenih programom. Analizira izdvojen problem u književnom djelu i umije da argumentuje svoje mišljenje i stavove na osnovu primarnog teksta. Primjenjuje strategije čitanja primjerene tipičnim žanrovima. Samostalno odabira djela za čitanje iz opusa književnosti za djecu.

Napredni nivo

U zvaničnim situacijama govori o jednostavnijim temama iz jezika, književnosti i kulture. Sastavlja jednostavniji govoreni i pisani argumentativni tekst. U pisanju rada na zadatu temu iz jezika, književnosti i kulture koristi preporučenu literaturu. Čita i kritički promišlja književni i neumjetnički tekst srednje složenosti.

Razlikuje dijalekte bosanskoga jezika na osnovu njihovih osnovnih osobina. Uočava glasovne promjene u riječima. Određuje podvrste riječi i načine građenja riječi. Analizira osnovne modele rečenica. Koristi jezik kao niz mogućnosti koje mu služe u izražavanju.

Kritički čita, tumači i vrednuje književna djela srednje složenosti iz obaveznog i izbornog školskog programa. Samostalno uočava probleme u književnom djelu. Koristi više gledišta u tumačenju književnog teksta. Svoj sud o književnom djelu argumentovano iznosi stalno imajući na umu primarni tekst, kao i druge tekstove. Analizira i poredi njihove istaknute tematske, kompozicione i stilske odlike. Koristi preporučenu sekundarnu literaturu u tumačenju književnih djela predviđenih programom. Primjenjuje strategije čitanja koje su usaglašene sa čitalačkim zadatkom.

SPECIFIČNE PREDMETNE KOMPETENCIJE

Specifična predmetna kompetencija: Jezik

Osnovni nivo

Razumije šta je jezik, poštuje svoj jezik i poštuje druge jezike. Razlikuje pojmove književnog i narodnog jezika. Prepoznaje govor mržnje kao negativnu pojavu u društvu. Primjenjuje književnojezičku normu u vezi sa glasovima, oblicima riječi i rečenicama. Razumije značenje riječi iz udžbenika, lektire i svakodnevne komunikacije i umije pravilno da ih upotrijebi u odgovarajućem obliku i kontekstu.

Govori jasno i sagovornika sluša pažljivo, uz uvažavanje. Sastavlja jednostavan govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnog djela, kao i o temama iz svakodnevnog života i svijeta mašte. Koristi oba pisma, dajući prednost latinici. Vlada osnovnim žanrovima pisane komunikacije potrebnim za učešće u društvenom životu. Primjenjuje pravopisnu normu u jednostavnim primjerima i umije da se služi školskim izdanjem Pravopisa.

⁴ Gramatička pravila predviđena nastavnim programom.

Srednji nivo

Razlikuje osnovne jezičke grupe u Evropi i određuje mjesto bosanskoga jezika u porodici slavenskih jezika. Poznaje osnovne etape u razvoju književnog jezika kod Bošnjaka i razumije njegov značaj za kulturu i historiju bošnjačkog naroda. U govoru i pisanju primjenjuje određena gramatička pravila u vezi sa glasovima, oblicima i vrstama riječi i sa rečenicama bosanskoga jezika. Upotrebljava fond riječi u skladu sa osnovnim nivoom obrazovanja.

Primjenjuje pravopisna pravila u složenijim primjerima i umije da se služi rječnicima, priručnicima i enciklopedijama. Jasno formuliše svoje mišljenje. Sastavlja logičan i strukturiran složeniji govoreni ili pisani tekst, tumačeći osnovne idejne i formalne elemente jednostavnijeg književnog i neumjetničkog teksta.

Napredni nivo

Razlikuje dijalekte bosanskoga jezika na osnovu njihovih osnovnih osobina. Ima šira znanja o glasovima, vrstama, podvrstama i oblicima riječi i rečenica bosanskoga jezika i zna da primijeni ta znanja u govoru i pisanju. Ima bogat rječnik i doživljava jezik kao niz mogućnosti koje mu služe u izražavanju.

Govori o odabranim temama iz jezika, književnosti i kulture koje su predviđene gradivom, primjenjujući osnovne govorničke vještine. Sastavlja jednostavniji argumentativni tekst. Koristi preporučenu literaturu u pisanju rada na zadatu temu iz jezika, književnosti i kulture, imajući na umu čitalačku publiku. Dosljedno primjenjuje pravopisnu normu iz svake pravopisne oblasti predviđene obavezanim školskim programom.

Specifična predmetna kompetencija: Književnost

Osnovni nivo

Razgovijetno i tečno čita. U različite svrhe čita, razumije i parafrazira kraći jednostavniji književni i neumjetnički tekst iz obaveznog školskog programa. Umije ukratko da opiše svoj doživljaj književnog djela i izdvoji tražene informacije u neumjetničkom tekstu. Poznaje autore književnih djela predviđenih programom. Pravi razliku između usmene i autorske književnosti. Uočava osnovne elemente tematske, kompozicione i stilske strukture epskog, lirskog i dramskog književnog djela iz obavezne školske lektire. Analizira izdvojen problem u kraćem jednostavnijem književnom tekstu. Svoje utiske i zaključke ilustruje osnovnim primjerima iz književnog i neumjetničkog teksta.

Srednji nivo

Tumači i kritički promišlja duži jednostavniji književni i neumjetnički tekst iz obaveznog školskog programa. Istraživački tumači ključne činioce strukture književnog djela, kao i njegove tematske, idejne, stilske, jezičke i kompozicione osobine. Poznaje osnovne književne termine i adekvatno ih primjenjuje u tumačenju književnih djela. Samostalno analizira izdvojen problem u književnom tekstu i umije da argumentuje svoje mišljenje. Poznaje osnovne strategije čitanja i umije da ih primijeni u tipičnim čitalačkim situacijama. Zauzima jasan stav prema tekstu koji čita.

Samostalno odabira djela za čitanje iz opusa književnosti za djecu. Ispoljava čitalačku radoznalost (npr. rado posjećuje biblioteke) i shvata značaj čitanja za razvoj sopstvene opće kulture i znanja.

Napredni nivo

Doživljajno, istraživački i kritički čita, tumači i vrednuje književne i neumjetničke tekstove srednje složenosti iz školskog programa. Samostalno uočava i analizira probleme u takvim književnim tekstovima. Koristi više gledišta u tumačenju književnog djela. Poredi istaknute tematske, kompozicione i stilske odlike analiziranog književnog djela sa drugim djelima.

Argumentovano iznosi svoj sud o tekstu. Koristi preporučenu osnovnu i sekundarnu literaturu u tumačenju književnih djela predviđenih programom. Primjenjuje strategije čitanja koje su usaglašene sa čitalačkim zadatkom. Ima razvijenu čitalačku kulturu; čita radi umjetničkog doživljaja književnog djela, znanja, bogaćenja leksičkog fonda, sposobnosti argumentacije i iskazivanja mišljenja i stavova. Umije da preporuči književno djelo i da obrazloži svoj izbor. Iskazuje ljubav i poštovanje za književnost i vrijednosti nacionalne kulture i kulture drugih naroda.

ISHODI

Prvi razred

Po završetku razreda, učenik će biti u stanju da:

- čita i piše štampanim i pisanim slovima latinice i razumije pročitano;
- razlikuje pjesmu i priču;
- memorira i reproducira kraće književne forme (stihove, poslovice, zagonetke, brzalice i pitalice);
- prepoznaje slijed događaja u književnom tekstu i uočava glavne likove u tekstu;
- prepričava priču na osnovu detaljnih pitanja i izražava sopstveni doživljaj teksta;
- učtivo učestvuje u razgovoru;
- upotrebljava u pričanju, čitanju i pisanju rečenice: izjavne, upitne i uzvične poštujući pravopisne znake;
- prepoznaje filmske priče i uočava izražajne mogućnosti filma (slika, riječ, muzika, boja, zvuk);
- prepoznaje televizijske emisije koje odgovaraju njegovom interesu i uzrastu.

Drugi razred

Po završetku razreda, učenik će biti u stanju da:

- čita s razumijevanjem latinični i ćirilčni tekst poštujući interpunkcijske znake;
- razlikuje bajku i basnu prema osnovnim karakteristikama;
- razlikuje glavne i sporedne likove, njihove osobine, redoslijed događaja u tekstu, vrijeme i mjesto radnje;

- prepričava tekst usmeno i pismeno, sažeto i opširno;
- razumije poruku teksta posredstvom analize ponašanja likova;
- povezuje informacije u linearnom i nelinearnom tekstu i izvodi zaključke;
- razumije poslovice i mudre izreke;
- koristi određene morfosintaksičke kategorije;
- prepoznaje, razlikuje i prepričava sadržaje medijske kulture.

Treći razred

Po završetku razreda, učenik će biti u stanju da:

- izražajno čita tekst, razumije, kritički procjenjuje sadržaj i unosi određene izmjene u sadržaj;
- u pisanju i govoru koristi osnovna i figurativna značenja i slijedi logičan i hronološki red izlaganja;
- razlikuje književne vrste na osnovu osnovnih obilježja;
- razlikuje narodnu i autorsku književnost;
- razumije pojmove i uočava rimu i ritam u tekstu;
- uočava glavne i sporedne likove, karakteristične osobine likova i zauzima stav prema njima;
- uočava glavni događaj u tekstu i uzročno-posljedične veze među događajima;
- razlikuje vrste riječi i uočava njihovu funkciju u rečenici;
- primjenjuje pravopisna pravila u pisanju;
- uočava osnovne informacije u govornom i pisanom diskursu;
- prepoznaje izražajna sredstva filma, televizije, pozorišta.

Četvrti razred

Po završetku razreda, učenik će biti u stanju da:

- posjeduje razvijenu tehniku čitanja, brzinu i izražajnost;
- razumije pročitano i može samostalno reproducirati sadržaj i odgovarati na postavljena pitanja;
- posjeduje mogućnost snalaženja u svim oblastima izražavanja, poznavanje pravila pisanja i gramatike;
- razlikuje promjenljive vrste riječi i određuje njihovu funkciju u rečenici;
- prepoznaje i razlikuje književno teorijske pojmove;
- analizira i vrednuje osnovne ideje, postupke, osobine i ponašanje likova u književnom djelu;
- samostalno čita i izražava doživljaj u usmenoj i pisanoj formi;
- iznosi svoje ideje i obrazlaže vlastite stavove;
- prilagođava jezički izraz komunikativnoj situaciji (formalnoj/neformalnoj);
- razlikuje sredstva izražavanja filma, radija, televizije i pozorišta.

Peti razred

Po završetku razreda, učenik će biti u stanju:

- odrediti temu, glavne motive i likove, prepričati osnovnu sadržinu književnog djela i iskazati sopstveni doživljaj;
- izvoditi definicije o jezičkim pravilima na osnovu reprezentativnih primjera;

- u govoru i pisanju pravilno koristiti sve padeže;
- razlikovati normativne od nenormativnih oblika riječi;
- sastavljati govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnog djela i o temama iz svakodnevnog života i svijeta mašte izdvajajući glavne ideje i prateći njihov razvoj;
- praviti bilješke na osnovu usmenog diskursa;
- uočiti i definirati riječi po njenom značenju, vrsti, promjeni i funkciji;
- objediniti razne oblike kazivanja (opis, pripovijedanje, dijalog);
- prepoznati različite vrste književnih djela.

Šesti razred

Po završetku razreda, učenik će biti u stanju:

- sastavljati kraći tekst u skladu sa osnovnim odlikama glavnih književnih vrsta;
- razlikovati hronološko i retrospektivno pripovijedanje;
- razlikovati pravilan od nepravilnog izgovora glasa;
- u govoru i pisanju primjenjivati fonološka pravila;
- graditi riječi poštujući principe tvorbe;
- pravilno upotrebljavati lične glagolske oblike i razlikovati ih od neličnih;
- formalnu i neformalnu leksiku prilagođavati govornoj situaciji;
- pisati kraće formalne i neformalne tekstove poštujući ortografska pravila;
- jasno formulirati svoje mišljenje poštujući logiku izlaganja i književnu normu;
- uočavati razlike između lokalnoga govora i književnoga jezika;
- prepoznati razlike akcenata po kvalitetu i kvantitetu;
- prepoznati oblike riječi u kojima se javljaju glasovne promjene i njihova odstupanja.

Sedmi razred

Po završetku razreda, učenik će biti u stanju:

- lokalizovati književna djela iz obaveznog školskog programa (bošnjačka/svjetska, stara/nova, usmena/autorska, lirska/epska/dramska književnost);
- prepoznati tipične lirske i epske motive u književnoumjetničkom tekstu i uočiti razliku u karakterizaciji likova;
- prepoznati, imenovati i analizirati jezičkostilska izražajna sredstva;
- razvijati kritičko mišljenje u analizi jednostavnijeg i neumjetničkog književnog teksta;
- prepoznati, imenovati i pravilno koristiti sve vrste riječi i njihove gramatičke kategorije;
- upotrebljavati ustaljene izraze i frazeologizame u pismenom i usmenom iskazu;
- pisati kraće sastave različitih sadržaja, forme i stila u skladu sa ortografskom normom;
- samostalno govoriti na zadatu temu poštujući književnojezičku normu;
- praviti bilješke na osnovu usmenog i pismenog diskursa;
- koristiti različite tehnike čitanja;
- prepoznati razlike između djela autorske i narodne književnosti;
- koristiti Pravopis.

Osmi razred

Po završetku razreda, učenik će biti u stanju:

- samostalno tumačiti ključne, jezičke, estetske i strukturne osobine književnog djela, povezivati i analizirati ulogu različitih jezičkostilskih izražajnih sredstava;
- koristiti književnoteorijske termine;
- kritički čitati i samostalno izdvajati probleme, ideje i poruke književnog i neumjetničkog teksta i obrazlagati ih svojim stavovima i stavovima iz drugih izvora;
- primijeniti osnovna pravila akcenatske norme (i odrediti duge i kratke slogove u višeznačnim riječima);
- značenja padeža i glagolskih oblika proširiti sinonimnim oblicima;
- pravilno upotrebljavati osnovne tipove skraćena;
- koristiti osnovna načela i principe transkripcije stranih imena;
- sastaviti cjeloviti govoreni ili pisani informativni ili deskriptivni tekst;
- reprodukovati različite književno umjetničke forme vodeći računa o odgovarajućim prozodijskim elementima;
- ovladavati raspravom kao oblikom usmenog i pisanog izražavanja;
- primijeniti znanje iz prethodnih razreda radi pripreme za završni ispit.

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

SREDNJA ŠKOLA

OPĆA PREDMETNA KOMPETENCIJA

Ima znanja iz oblasti bosanskoga jezika i bošnjačke i svjetske književnosti. Vlada usmenom i pisanom komunikacijom: govori i piše poštujući književnojezičku normu, uobličava logičan i stilski skladan govoreni i pisani tekst, razumije i kritički promišlja ono što pročita, ima razvijen rječnik. Čita, doživljava i tumači književno djelo; koristi čitanje da bolje razumije sebe, druge i svijet oko sebe; pročitao je najvažnija književna djela iz nacionalne i svjetske kulturne baštine. Ima naviku i potrebu da razvija govornu i čitalačku kulturu, kako radi sopstvenog usavršavanja tako i radi očuvanja i bogaćenja nacionalne kulture.

Osnovni nivo

Govori jasno i tačno, poštujući književnojezičku normu; ima kulturu slušanja tuđeg izlaganja. Sastavlja jednostavniji govoreni ili pisani tekst koji je logičan, dobro strukturiran i stilski skladan; koristi oba pisma (dajući prednost latinici), vlada osnovnim pisanim žanrovima potrebnim za školovanje i učešće u društvenom životu. U različite svrhe čita književne i neumjetničke tekstove srednje težine, razumije književni i neumjetnički tekst srednje složenosti i kritički promišlja jednostavniji književni i neumjetnički tekst.

Ima osnovna znanja o jeziku uopće; razlikuje književni bosanski jezik od dijalekta i ima potrebu da uči, čuva i njeguje književni jezik. Ima osnovna znanja o glasovima, riječima i rečenicama bosanskoga jezika i zna da primijeni određena gramatička pravila u govoru i pisanju. Ima razvijen rječnik, u skladu sa srednjim nivoom obrazovanja, a riječi upotrebljava u skladu sa prilikom.

Poznaje autore djela iz obaveznog školskog programa i lokalizuje ih u kontekst stvaralačkog opusa i u književnohistorijski kontekst. Navodi osnovne književnohistorijske i poetičke odlike stilskih epoha, pravaca i formacija u razvoju bošnjačke i svjetske književnosti i povezuje ih sa djelima i piscima iz obavezne lektire školskog programa. Uočava i primjerima argumentuje osnovne poetičke, jezičke, estetske i strukturne osobine književnih djela iz obavezne školske lektire. Formira čitalačke navike i znanja shvatajući značaj čitanja za sopstveni duhovni razvoj.

Srednji nivo

Govori pred auditorijumom o temama iz oblasti jezika, književnosti i kulture; sastavlja složeniji govoreni ili pisani tekst, precizno iznoseći ideje; u različite svrhe čita teže književne i neumjetničke tekstove i ima izgrađen čitalački ukus svojstven obrazovanom čovjeku; razumije i kritički promišlja složeniji književni i neumjetnički tekst.

Ima šira znanja o jeziku uopće i osnovna znanja o jezicima u svijetu. Zna osnovne osobine dijalekata bosanskoga jezika i smješta razvoj književnog jezika kod Bošnjaka u društveni, historijski i kulturni kontekst. Ima šira znanja o glasovima, riječima i rečenicama bosanskoga jezika i ta znanja umije da primijeni u govoru i

pisanju. Ima bogat rječnik i vidi jezik kao niz mogućnosti koje mu služe da se precizno izrazi.

Tumači ključne činioce strukture književnog teksta kao i njegove tematske, idejne, poetičke, stilske, jezičke, kompozicione i žanrovske osobine. Poznaje književne termine i adekvatno ih primjenjuje u tumačenju književnih djela predviđenih programom. Samostalno uočava i analizira probleme u književnom djelu i umije da argumentuje svoje stavove na osnovu primarnog teksta. Koristi preporučenu i širu, sekundarnu literaturu u tumačenju književnih djela predviđenih programom.

Napredni nivo

Diskutuje o složenim temama iz jezika, književnosti i kulture koje su predviđene gradivom; ima razvijene govorničke vještine; piše stručni tekst na teme iz jezika i književnosti; produbljeno kritički promišlja složeniji književni i neumjetnički tekst, uključujući i autorove stilske postupke; izgrađuje svijest o sebi kao čitaocu. Ima detaljnija znanja o jeziku uopće, kao i o gramatici bosanskoga jezika. Ima osnovna znanja o rječnicima i strukturi rječničkog članka.

Kritički čita, tumači i vrednuje složenija književna djela iz obaveznog školskog programa, kao i dodatna (izborna). Koristi više metoda, gledišta i komparativni pristup u tumačenju književnog teksta. Svoj sud o književnom djelu argumentovano iznosi stalno imajući na umu primarni tekst, kao i druge tekstove, analizirajući i poredeći njihove poetičke, estetske, strukturne i lingvističke odlike, uključujući i složenije stilske postupke. Širi čitalačka znanja i primjenjuje strategije čitanja koje su usaglašene sa tipom književnog djela i sa čitalačkim ciljevima (doživljaj, istraživanje, stvaralaštvo).

SPECIFIČNA PREDMETNA KOMPETENCIJA: JEZIK

Osnovni nivo

Ima osnovna znanja o tome šta je jezik uopće i koje funkcije ima; poštuje svoj jezik i poštuje druge jezike. Zna osnovne podatke o dijalektima bosanskoga jezika i o dijalekatskoj osnovi književnog jezika. Ima osnovna znanja o razvoju književnog jezika, pisma i pravopisa kod Bošnjaka. Ima osnovna znanja o glasovima bosanskoga jezika; poznaje vrste i podvrste riječi, primjenjuje jezičku normu u vezi sa oblicima riječi i u vezi sa njihovim građenjem; pravilno sklapa rečenicu i umije da analizira rečenice građene po osnovnim modelima. Ima osnovna znanja o značenju riječi; poznaje najvažnije rječnike bosanskoga jezika i umije da se njima koristi. Umije da iznosi vlastite stavove govoreći jasno i tečno, poštujući književnojezičku normu i pravila učtivosti; ima kulturu slušanja tuđeg izlaganja. Ovladao je skladnim pisanjem jednostavnijih formi i osnovnih žanrova (pismo, biografija, molba, žalba, zahtjev, PP prezentacija i sl.), koristeći kompetentno oba pisma, dajući prednost latinici i primjenjujući osnovna pravila jezičke norme. Na kraju školovanja sastavlja maturalni rad poštujući pravila izrade stručnog rada.

Srednji nivo

Ima šira znanja o jeziku uopće i osnovna znanja o jezicima u svijetu, njihovoj međusobnoj srodnosti i tipovima. Zna osnovne osobine dijalekata bosanskoga jezika i osnovna pravila ijekavskog izgovora. Ima šira znanja o glasovima bosanskoga

jezika; zna pravila o naglašavanju riječi i razlikuje književni od neknjiževnog akcenta; ima šira znanja o vrstama i podvrstama riječi, njihovim oblicima i načinima njihovog građenja; poznaje vrste rečenica i analizira rečenice građene po različitim modelima. Ima bogat rječnik i umije da upotrijebi odgovarajuću riječ u skladu sa prilikom; usmjeren je ka bogaćenju sopstvenog rječnika. Izražajno čita i njeguje sopstveni govor. Sastavlja složenije pisane tekstove o različitim temama poštujući jezičku normu. Koristi stručnu literaturu i piše skladno izvještaj i referat.

Napredni nivo

Ima detaljnija znanja o jeziku uopće i detaljnija znanja o gramatici bosanskoga jezika (akcentima, sastavu riječi, značenju padeža i glagolskih oblika, strukturi rečenice); poznaje strukturu rječničkog članka. Govori o odabranim temama kao vješt govornik; pažljivo sluša i procjenjuje verbalnu i neverbalnu reakciju svog sagovornika i tome prilagođava svoj govor. Skladno piše esej, stručni tekst i novinski članak dosljedno primjenjujući književnojezičku normu.

SPECIFIČNA PREDMETNA KOMPETENCIJA: KNJIŽEVNOST

Osnovni nivo

Redovno čita književna djela iz obaveznog školskog programa, zna značajne predstavnike i djela iz svjetske i bošnjačke književnosti. Ukratko opisuje svoja osjećanja i doživljaj književnog ili drugog umjetničkog djela. Uočava i navodi osnovne poetičke, estetske i strukturne osobine književnog i neumjetničkog teksta pogodnog za obradu gradiva iz jezika i književnosti; umije da ih imenuje i ilustruje. Razumije književni i neumjetnički tekst: prepoznaje njihovu svrhu, izdvaja glavne ideje teksta; prati razvoj određene ideje u tekstu; navodi primjere iz teksta i citira dio/dijelove da bi analizirao tekst ili potkrijepio sopstvenu argumentaciju; rezimira i parafrazira dijelove teksta i tekst u cjelini. Izdvojene probleme analizira u osnovnim slojevima značenja.

Osnovne književne termine dovodi u funkcionalnu vezu sa primjerima iz književnog teksta. Razumije zašto je čitanje važno za formiranje i unapređivanje svoje ličnosti, bogaćenje leksičkog fonda. Razvija svoje čitalačke sposobnosti. Razumije značaj književnosti za formiranje jezičkog, literarnog, kulturnog i nacionalnog identiteta. Shvata značaj očuvanja književne baštine i književne kulture.

Srednji nivo

Tumači književna djela iz obaveznog školskog programa i posjeduje osnovna znanja o književnohistorijskom i poetičkom kontekstu koji ta djela određuje. Samostalno uočava i analizira značenjske i stilske aspekte književnog djela i umije da argumentuje svoje stavove na osnovu primarnog teksta. Razumije i opisuje funkciju jezika u stvaralačkom procesu. U tumačenju književnog djela primjenjuje adekvatne metode i gledišta usklađena sa metodologijom nauke o književnosti.

Poznaje književnonaučne, estetske i lingvističke činjenice i uvažava ih prilikom obrade pojedinačnih djela, stilskih epoha i pravaca u razvoju bošnjačke i svjetske književnosti. Na istraživački i stvaralački način stječe znanja i čitalačke vještine, koji su u funkciji proučavanja različitih književnih djela i žanrova i razvijanja literarnog, jezičkog, kulturnog i nacionalnog identiteta. Ima izgrađene čitalačke navike i čitalački ukus svojstven kulturnom i obrazovanom čovjeku. Primjenjuje složene strategije

čitanja. Mijenja analitičke pristupe za koje ocijeni da nisu svrsishodni. Procjenjuje koliko određene strukturne, jezičke, stilske i značenjske odlike teksta utječu na njegovo razumijevanje.

Napredni nivo

Analizira poetičke, estetske i strukturne odlike književnog teksta. Pouzdano pozicionira književni tekst u književnoteorijski i književnohistorijski kontekst. Primjenjuje odgovarajuće postupke tumačenja adekvatne književnom djelu i njima saglasnu terminologiju. Koristi više metoda i gledišta i komparativni pristup da upotpuni svoje razumijevanje i kritički sud o književnom djelu. Samostalno uočava i tumači probleme u književnom djelu i svoje stavove umije da argumentuje na osnovu primarnog teksta i literarno-filološkog konteksta. Kritički povezuje primarni tekst sa samostalno izabranom sekundarnom literaturom. Samostalno odabira djela za čitanje prema određenom kriteriju, daje prijedloge za čitanje i obrazlaže ih. Poznaje i primjenjuje načine/strategije čitanja usaglašene sa tipom teksta (književnim i neumjetničkim) i sa žanrom književnog djela. Razumije ulogu čitanja u sopstvenom razvoju, ali i u razvoju društva. Ima razvijenu, kritičku svijest o svojim čitalačkim sposobnostima.

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST - CILJ

Cilj nastave bosanskoga jezika u srednjoj školi jeste dalji razvoj jezičkih i komunikativnih kompetencija proširivanjem znanja o jeziku, književnosti i kulturi, kao i podsticanje upotrebe stječenih znanja i umijanja za razvijanje individualnih potencijala, ličnog izraza i socijalnih sposobnosti. Učenik razvija svijest o sopstvenoj kulturi i tradiciji, kao i o postojanju drugih kultura prema kojima izražava toleranciju i poštovanje.

Ishodi za bosanski jezik

Prvi razred

Po završetku prvog razreda učenik će biti u stanju da:

- upotrebljava književnoteorijska, književnohistorijska i jezička znanja
- prepoznaje i koristi književno-jezičke termine; interpretira književni tekst
- koristi termine iz književne teorije i nauke o jeziku
- prepoznaje i razumije književnohistorijska i književnoteorijska obilježja književnih i neknjiževnih tekstova
- objasni sadržaj, namjenu i funkciju ponuđenoga teksta
- prepoznaje i razumije obilježja književnih rodova i vrsta
- objasni ulogu i značaj sevdalinke u životu Bošnjaka
- pripremi i usmeno ili pismeno predstavi samostalno ili grupno istraživanje na teme iz jezika i književnosti
- razlikuje književni (standardni) jezik od dijalekta
- primjenjuje pravopisnu normu bosanskoga jezika u govoru i pismu
- služi se školskim izdanjem Pravopisa

- prepozna fonetske i fonološke jedinice bosanskog standardnog jezika, tj. glasove (njihova artikulacijska i akustička obilježja), slogove i prozodiju te njihovu raspodjelu
- na primjerima prepozna i primjenjuje sljedeće glasovne promjene:–sibilarizaciju–palatalizaciju–jotovanje–nepostojano a–vokalizaciju–jednačenje glasova po mjestu tvorbe–jednačenje glasova po zvučnosti–gubljenje glasova–alternacije (i)je/e/i

Drugi razred

Po završetku drugog razreda, učenik će biti u stanju da:

- koristi najvažnije književnohistorijske i književnoteorijske termine pri analizi i interpretaciji djela;
- u govoru i pisanju koristi riječi različitih morfoloških kategorija;
- piše tekst koristeći kompjuterske programe u skladu sa tipografsko-pravopisnim pravilima;
- učestvuje u javnim razgovorima sa više učesnika (na različite teme uključujući i teme iz oblasti jezika i književnosti);
- sastavlja složeniji deskriptivni i pripovjedački tekst;
- u tumačenju tekstova različitog sadržaja koristi sekundarnu literaturu
- uspješno sastavlja kraće književne kritike i eseje

Treći razred

Po završetku trećeg razreda, učenik će biti u stanju:

- obrazloži osnovne elemente književnog diskursa u odnosu na ostale društvene diskurse;
- izdvoji i samostalno analizira posebne probleme u književnim djelima;
- primjenjuje različite strategije čitanja koje su usaglašene sa tipom književnog djela i posebnim ciljevima u čitanju;
- u govoru i pisanju koristi sve tipove međuleksičkih odnosa;
- koristi najvažnije rječnike bosanskoga jezika
- piše tekstove složenije građe;
- govori javno i pred većim auditorijumom o temama iz jezika, književnosti i kulture;
- kritički sluša i uvažava tuđe mišljenje;
- aktivno učestvuje u diskusijama i argumentovano iznosi svoje stavove
- pravilno piše skraćenice poštujući pravopisnu normu

Četvrti razred

Po završetku četvrtog razreda, učenik će biti u stanju da:

- vlada teorijskim i praktičnim znanjem te da se samostalno služi literaturom
- se izražava prikladnim rječnikom, dobro oblikovanim rečenicama smisleno povezanim u cjeline
- u vlastitom jezičkom izrazu koristi različite stilske i žanrovske osobenosti
- razlikuje i uspoređi poetike i estetike književnohistorijskih razdoblja od staroga vijeka do savremene književnosti

- uočava i kritički tumači probleme i ideje u književnom djelu i povezuje ih sa problemima koje izučavaju druge humanističke nauke (psihologija, filozofija, sociologija, etika, historija), ali i vjerska nastava
- potkrijepljuje stavove i sudove valjanim argumentima
- vlada književnonaučnom terminologijom i primjenjuje je u tumačenju i vrednovanju književnoumjetničkih tekstova
- isplanira oblik funkcionalnih i stvaralačkih, zadanih i samostalno odabranih, vezanih tekstova različite složenosti i njihovih dijelova u skladu s temom
- samostalno primijeni različite postupke u oblikovanju teksta: interpretacija, analiza, sinteza, dokazivanje, rasprava, opis, uspoređivanje
- na osnovu opštelingvističkih znanja poredi svjetske jezike po srodnosti, tipovima i jezičkim univerzalijama;
- poznaje i primjenjuje pravopisnu normu
- primjenjuje elemente tehnike naučnog rada u izradi maturalnog rada
- procjenjuje pouzdanost podataka koje preuzima sa interneta